

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑ Α' ΟΜΑΔΑΣ (σ. 59-92)**ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΓΝΩΣΗ ΚΑΙ ΠΩΣ ΤΗΝ ΑΠΟΚΤΑΜΕ****ΘΕΜΑ Α'**

1. Να επιλέξετε τη σωστή απάντηση:

A. Ο Descartes αποδεικνύει τον εξωτερικό κόσμο μέσω:

α. των απατηλών αισθήσεων,7

β. της ύπαρξης του Θεού,

γ. του σκεπτόμενου υποκειμένου που διαρκώς αμφισβητεί,

δ. του «ονείρου εν εγρηγόρσει»

B. Σύμφωνα με τον Hume:

α. η γνώση υπόκειται τόσο στην αρχή της αιτιότητας όσο και στην αρχή της ομοιομορφίας,

β. η ομοιομορφία εγγυάται ότι τα πράγματα θα είναι εσαεί τα ίδια,

γ. υπάρχει μόνο χρονική αλληλουχία ανάμεσα σε ό,τι προηγείται και ό,τι έπεται,

δ. δεν μπορούμε να έχουμε επ' άπειρον αμφιβολία για το αν υπάρχει έγκυρη γνώση.

Γ. Να απαντήσετε στα ερωτήματα:

α. Ποιες είναι οι θεωρίες για την αιτιολόγηση των πεπαιθίσεων;

β. Ποιες είναι οι αδυναμίες του κάθε συστήματος;

γ. Ποια ερωτήματα αναπάντητα προκύπτουν;

δ. Πότε μπορούμε να είμαστε σίγουροι για την αξιοπιστία των γνώσεων μας;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

α. Οι θεωρίες για την αιτιολόγηση των πεπαιθίσεων είναι:

- i. ο θεμελιωτισμός
- ii. ο συνεκτισμός και
- iii. η εφαρμογή αξιόπιστων διαδικασιών.

β. γ.

- i. Σύμφωνα με το **θεμελιωτισμό**, η γνώση οικοδομείται επάνω στις *ιδέες*, στις παραστάσεις των *θεμελιωδών ιδιοτήτων* των υλικών αντικειμένων που είτε υπάρχουν στο νου ως έμφυτες και αυτό είναι ο *ορθολογισμός* είτε σχηματίζονται σε αυτόν *εκ των υστέρων*, μέσω των εντυπώσεων από τις αισθήσεις και αυτό είναι ο *εμπειρισμός*.
Ευκρινείς και αυτονόητες πεπαιθώσεις άρα *αναπόδεικτες* όπως π.χ. η αίσθηση των χρωμάτων ή η αρχή της *μη αντίφασης*) δε χρειάζονται *καμιά* αιτιολόγηση.

Αδυναμίες της θεωρίας:

Αν δεν υπάρχει απόδειξη δεν υπάρχει και κατανόηση.

Ερώτημα: Πόσες και ποιες είναι αυτές οι θεμελιώδεις και αυτονόητες προτάσεις (*ενάργειες*) που προηγούνται όλων των άλλων και έχουν *αφ' εαυτών* αποδεικτική ισχύ;

- ii. Σύμφωνα με το **συνεκτισμό**, η θεωρία στηρίζεται στην άποψη του Καντ ότι μέσα στο νου μας υπάρχουν *εμπειρικά δεδομένα* εμπλουτισμένα με *θεωρία*, ένα ολόκληρο πλέγμα (*ιστός*) πεπαιθήσεων ανάμεσα στις οποίες υπάρχει *λογική στήριξη*, με αποτέλεσμα *η μια να αιτιολογεί την άλλη*.
(π.χ. 1.η μελέτη των κινήσεων ενός ουράνιου σώματος *στηρίζεται* στις γνώσεις συμπαντικών νόμων και στις γνώσεις μας σχετικά με την εμβέλεια του τηλεσκοπίου
π.χ. 2. Η *συναρμολόγηση* αλλά και *παρακολούθηση* των εξαρτημάτων της μηχανής του αυτοκινήτου κατά την ώρα λειτουργίας της).

Αδυναμίες της θεωρίας:

Η αιτιολόγηση *ανατροφοδοτείται με κυκλικό τρόπο* χωρίς να στεριώνει την εμπειρική

πραγματικότητα. («...είναι αδύνατον ταυτόχρονα τα ίδια πράγματα να προηγούνται και να έπονται», *Αριστοτέλη, Αναλυτικά Πρότερα*)...

Επίσης, διαμορφώνονται *πολλά δίκτυα αιτιολογικών πεποιθήσεων* και δεν είναι σίγουρο ποιο είναι κάθε φορά το ορθό.

Έτσι τα **ερωτήματα** πώς ορίζεται η *λογική συνοχή* και ποιες είναι οι *πρωτεύουσες* και ποιες οι *δευτερεύουσες* αποδεικτικές πεποιθήσεις μένουν αναπάντητα.

iii. Στην ανάγκη εφαρμογής **αξιόπιστων διαδικασιών** οδηγούν οι αδυναμίες του *θεμελιωτισμού* και του *συνεκτισμού*...

Αδυναμία της θεωρίας:

Ποιοι αισθητηριακοί και νοητικοί μηχανισμοί είναι *αξιόπιστοι* (όραση, ακοή αντίληψη...) ώστε να διαμορφώνουν αληθείς πεποιθήσεις; Τίποτα δεν μας διαβεβαιώνει ότι οι τωρινοί αξιόπιστοι γνωστικοί μηχανισμοί θα είναι εσαεί αξιόπιστοι.

Ερώτημα: *Κάτω από ποιες συνθήκες* (φως σκοτάδι, πνευματική διαύγεια...) οι μηχανισμοί αυτοί λειτουργούν σωστά;

Συμπέρασμα:

δ. Η καλύτερη προσέγγιση ενός φιλοσοφικού προβλήματος επιτυγχάνεται όταν *συνδυάζουμε* τις διαφορετικές θεωρήσεις του.

ΘΕΜΑ Β´

1.

α. Να συγκρίνετε τον *ορθολογισμό* του Πλάτωνα με τον ορθολογισμό του Descartes.

β. Ποια είναι η *διαφορά* ανάμεσα στους *εμπειριστές* και τους ορθολογιστές και να *επισημάνετε*

το *ρόλο του νου* και στα δυο φιλοσοφικά συστήματα.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

α. Σύμφωνα με τη θεωρία του *ορθολογισμού*, η γνώση *πηγάξει* από την *καθαρή νόηση*, ανεξάρτητα από τα *δεδομένα του εμπειρικού κόσμου*. Η εμπειρία αποτελεί την *α φ ε τ η ρ ί α* και όχι την πηγή της γνώσης.

i. Κατά τον **Πλάτωνα** γνώση είναι η *ανάμνηση*, η *επαναφορά στη μνήμη από τη λήθη*, των ιδεών που *προϋπάρχουν* αλλά και *έπονται* των πραγμάτων που μας περιβάλλουν ενώ η αντικειμενική πραγματικότητα είναι *φευγαλέα*, *φθαρτή* και *μίμηση* της *μόνης* πραγματικότητας που είναι οι *ιδέες*. Οι ιδέες είναι *αιώνιες* και *άφθαρτες* και αποτελούν τα *αρχέτυπα* των πραγμάτων.

Αντίθετα, τα πράγματα που αντιστοιχούν στις ιδέες είναι *απεικάσματα* των *αρχετύπων*, *μίμηση* της πραγματικότητας και επομένως δίνουν *εσφαλμένες εντυπώσεις*, π.χ. η έννοια του *τραπέζιου*, γενικά, γίνεται *κατανοητή* ευρέως και φυσικά έχει *μεγαλύτερη διάρκεια* από το συγκεκριμένο *τραπέζι* που έχει ένα ορισμένο χρώμα και ένα ορισμένο σχήμα και σχετίζεται με συγκεκριμένο τόπο και χρόνο.

ii. Ο **Ντεκάρτ** ξεκινά από τη *μεθοδολογική αμφιβολία* για τον αντικειμενικό κόσμο και καταλήγει στη σύλληψη του ανθρώπου ως *σκεπτόμενου όντος*. Κάθε *πεποίθηση αντιληπτή* και *αδιαμφισβήτητη* αποτελεί το κριτήριο της αλήθειας.

Η γνώση πρέπει να έχει τη *σαφήνεια*, την *ευκρίνεια* και την *καθαρότητα* των μαθηματικών αξιωμάτων. Κατά *συνέπεια*, η γνώση θεμελιώνεται σε ένα *σύνολο ιδεών εμφυτευμένων στο νου μας από το θεό*.

Οι *ιδέες* αποτελούν παραστάσεις των *ουσιωδών γνωρισμάτων* των *υλικών όντων* αλλά και των *πνευματικών* (*όπως είναι* η έννοια της τελειότητας, οι ηθικές και οι λογικές αρχές)

Επειδή, όμως, οι ιδέες είναι *έμφυτες*, είναι δηλαδή *προϋπάρχουσα γνώση* που *συλλαμβάνεται ενορατικά*, με *εσωτερική κινητοποίηση του νου από και προς τον εαυτό του*, δεν γίνονται αντιληπτές με τους εμπειρικούς και νοητικούς μηχανισμούς που διαθέτουμε.

Στη συνέχεια επιβάλλονται ως *απόλυτα βέβαιες*, *ακλόνητες*, και *από, λογική άποψη*, *αδιαμφισβήτητες* ώστε να μας *κατευθύνουν* όταν *προσεγγίζουμε* τη γνωστική διαδικασία.

iii. Για τον Πλάτωνα η αντικειμενική πραγματικότητα είναι *απείκασμα* του *αρχετύπου* του *όντως όντος* που είναι οι ιδέες, για τον Ντεκάρτ η αντικειμενική πραγματικότητα τίθεται υπό *αμφισβήτηση*, το μόνο που *αποδεδειγμένα* υπάρχει είναι το *σκεπτόμενο υποκείμενο*. Η αντικειμενική πραγματικότητα *υπάρχει* αλλά είναι δυνατή *χάρη* στην επενέργεια του θεού.

iv. Επομένως, και στις δυο περιπτώσεις, και στον ορθολογισμό του Πλάτωνα και στον ορθολογισμό του Ντεκάρτ, η αντικειμενική πραγματικότητα γίνεται αντιληπτή μέσω των νοητικών μηχανισμών που προϋπάρχουν στο νου.

β. Διαφορές

Στους εμπειριστές, όμως, οι ιδέες αυτές *δεν είναι έμφυτες*. Πρόκειται για *στοιχειώδη δεδομένα* της εμπειρικής πραγματικότητας που *μεταφέρονται* και *εγγράφονται* στο νου από τις αισθήσεις.

Σύμφωνα με τους εμπειριστές, η ψυχή του ανθρώπου όταν έρχεται στον κόσμο είναι *tabula rasa* χωρίς *καμιά a priori γνώση* πάνω στο οποίο *εντυπώνονται* οι παραστάσεις της εξωτερικής πραγματικότητας, δηλαδή το *κύρος* των ιδεών *εξασφαλίζεται* από το *ό,τι μέσω των αισθήσεων* βρίσκονται σε *επαφή* με τα πράγματα του εξωτερικού κόσμου.

Ο ρόλος του νου: Τόσο οι εμπειριστές όσο και οι ορθολογιστές θεωρούν ότι το *θεμέλιο της γνώσης* βρίσκεται στις *πρωταρχικές ή στοιχειώδεις πεποιθήσεις* που υπάρχουν στο νου, τις *ιδέες*.

2. Με ποιο τρόπο αποδεικνύει ο Καντ τη συνεργασία νου και εμπειρίας και με ποιο τρόπο *αντικρούει* τις θέσεις των ορθολογιστών και εμπειριστών;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Σύμφωνα με τον Καντ, η γνώση *αρχίζει* με την *εμπειρία* καθώς ο *ορθός λόγος* δεν παρέχει *a priori* γνώση αλλά *πηγάει* από το νου. Επομένως, ο νους *επεξεργάζεται* με τους δικούς του μηχανισμούς, *τα δεδομένα της αισθητηριακής εμπειρίας*.

Οι μηχανισμοί του ορθού λόγου υπάρχουν *a priori* και αποτελούν την *υπερβατολογική συνείδηση*. Έτσι ο νους *αντιλαμβάνεται* τα δεδομένα και *μετατρέπει* τα φαινόμενα σε *Ε π ο π τ ε ί ε ς*, δηλ. σε *ε π ε ξ ε ρ γ α σ μ έ ν η γ ν ώ σ η*.

Τα *κατ' αίσθηση εμπειρικά δεδομένα* είναι κάτι *διαφορετικό* από την *εμπειρική γνώση* διότι η εμπειρική γνώση έχει προηγουμένως υποστεί μια *π ρ ώ τ η ε π ε ξ ε ρ γ α σ ί α* από το νου που την αποκαλούμε *Α ν τ ι λ η ψ η*.

Η Εποπτεία γίνεται σε τόπο και χρόνο.

Η σύνθεση της εμπειρικής γνώσης μας οδηγεί στη θεωρητική γνώση.

Οι άλλοι μηχανισμοί που συλλέγουν, κατατάσσουν και νοηματοδοτούν το διάσπαρτο περιεχόμενο των εποπτειών μας είναι δώδεκα, ονομάζονται κ α τ η γ ο ρ ί ε ς και είναι οι εξής:

- α. Ποσότητα - ενότητα, πολλαπλότητα, ολότητα
- β. Ποιότητα - πραγματικότητα, άρνηση, περιορισμός
- γ. Σχέση - ουσία, αιπιότητα, αλληλεπίδραση
- δ. Τρόπος - δυνατότητα, ύπαρξη, αναγκαιότητα.

Συμπέρασμα: Οι κατηγορίες νοηματοδοτούν τις κατ' αίσθηση εποπτείες και τις μετατρέπουν σε γνώση.

Ο Καντ αποδεικνύει έτσι ότι στη γνωστική διαδικασία υπάρχει *συνεργασία* του και εμπειρίας, και αντικρούει τις θέσεις των *ορθολογιστών* που θεωρούν ότι οι εποπτείες είναι *πέρα* από τον αισθητό κόσμο αλλά και των *εμπειριστών* που θεωρούν ότι η πνευματική λειτουργία είναι ή *μεταφυσική* ή *δεν υφίσταται*.

3. Ποια σχέση έχει η γνώση μας με την *πραγματικότητα*. Τί είναι ο *ιδεαλισμός* και τί ο *ρεαλισμός*;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Μολονότι η γνώση ενώ έχει *αφετηρία* την εμπειρία, εντούτοις *πηγάζει* από το νοητικά επεξεργασμένο εμπειρικό υλικό, έτσι όπως το σχηματοποιούν οι μηχανισμοί της νόησής μας τους οποίους διαθέτουμε εκ των προτέρων (*a priori*) και για το σκοπό αυτό.

✓ Σύμφωνα με τη θεωρία του *κριτικού ρεαλισμού*, ο αντικειμενικός κόσμος υπάρχει *ανεξάρτητα* από τη νόηση, αλλά δεν είναι δυνατόν να τον γνωρίσουμε χωρίς τις *ιδιότητές* του. Οι παραστάσεις, οι *ιδέες*, αναπαριστούν τις *ποιότητες* των υλικών πραγμάτων και όχι τα ίδια τα πράγματα.

Η ψυχή διαθέτει μόνον *επίκτητες* γνωστικές ικανότητες οι οποίες έχουν την αφετηρία τους στην εμπειρική πραγματικότητα. Οτιδήποτε, λοιπόν, υπάρχει στο νου έχει υπάρξει προηγουμένως στις αισθήσεις.

Εφόσον, λοιπόν, ο εξωτερικός κόσμος υπάρχει *αυτόνομα*, δεν μπορεί να ταυτίζεται με τις παραστάσεις που σχηματίζει ο νους μας γι' αυτόν.

✓ Ο *ιδεαλισμός* όπως και ο υλισμός αποτελούν αυτό που ονομάζουμε *μονισμό*, ανάγουν τα πάντα σε μια πρώτη αρχή. Έτσι, ενώ για τους *υλιστές* υπάρχει *μόνο η ύλη*, για τους *ιδεαλιστές* υπάρχει *μόνο το πνεύμα*.

Επομένως έχουμε τον *αντικειμενικό ιδεαλισμό* (Πλάτων) σύμφωνα με τον οποίο ο κόσμος υπάρχει *έξω* από τη συνείδηση ως κάτι το *πνευματικό* και τον *υποκειμενικό ιδεαλισμό* (Berkley, Hume) σύμφωνα με τον οποίο ο κόσμος *δεν* υπάρχει αυτοτελώς αλλά ως *παράσταση* στη συνείδηση.

Σύμφωνα με το (Berkley) ο *υποκειμενικός ιδεαλισμός* λέγεται *αυλοκρατία* επειδή τα αντικείμενα της γνώσης είναι *άυλα* υπάρχουν *μόνο στο νου μας*, ως κάτι το *υποκειμενικό* ενώ οι κοινές σε όλους συνειδησιακές παραστάσεις προέρχονται από τη *διάνοια του θεού* ο οποίος τα εμφανίζει έτσι στη δική μας διάνοια.

ΘΕΜΑ Γ'

«Αλλά το συμπέρασμα που εξάγεται από την *καθολική συμφωνία* είναι μια *συλλογιστική απόδειξη* που στηρίζεται σε μια *αποδεικτική αρχή*, που δεν υπάρχει καθόλου, γιατί δεν υπάρχει πραγματικά καμιά αρχή πάνω στην οποία όλοι οι άνθρωποι να συμφωνούν γενικά».

John Locke, Δοκίμιο για την ανθρώπινη νόηση

1. Να μελετήσετε το απόσπασμα και να απαντήσετε στα ερωτήματα:

α. Ποια είναι η *κριτική* που ασκεί ο John Locke στις θέσεις του ορθολογισμού;

β. Ποιος είναι ο *ρόλος της ψυχής* σε ό,τι αφορά την πρόσκτηση και επεξεργασία της γνώσης;

γ. Ποιες είναι οι απλές και ποιες οι νέες ιδέες;

δ. Γιατί δε μπορούν όλοι οι άνθρωποι να συμφωνούν σε όλα με τον ίδιο τρόπο;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

α. Τα καθολικώς αποδεκτά αξιώματα ότι *καθετί που είναι είναι* και ότι *είναι αδύνατον ένα πράγμα ταυτόχρονα να είναι και να μην είναι* επειδή αποτελεί αντίφαση, στην πραγματικότητα δεν μπορεί να είναι καθολικώς αποδεκτά επειδή υπάρχουν άνθρωποι στους οποίους δεν είναι γνωστές αυτές οι δυο αρχές ή, τουλάχιστον, δεν τους είναι *ακόμα* γνωστές.

Ο John Locke φέρνει ως παράδειγμα τα *παιδιά* και τους *ηλίθιους* οι οποίοι όχι μόνο δεν έχουν την παραμικρή ιδέα γι' αυτές τις αρχές αλλά ούτε καν τις διανοούνται.

β. Έτσι ανατρέπεται το επιχείρημα ότι υπάρχουν στην ψυχή έμφυτες έννοιες που πρέπει να παράγονται αναγκαία τη στιγμή που κάποιος δεν τις αντιλαμβάνεται. Όταν δεν υπάρχουν στην ψυχή του παιδιού ή του ηλίθιου εντυπωμένες έννοιες τότε δεν υπάρχουν ούτε έμφυτες αλήθειες.

Σύμφωνα με τον Λοκ, η ψυχή διαθέτει *εσωτερική ενέργεια* και *εσωτερική αίσθηση μέσω των οποίων επεξεργάζεται τα δεδομένα της εμπειρικής πραγματικότητας* που της μεταφέρουν τα *εξωτερικά αισθητήρια όργανα*.

γ. Εικόνες ή *απλές ιδέες* (που δεν μπορούν να αναλυθούν, όπως π.χ. είναι η γεύση) είναι και η *σκέψη*, η *αμφιβολία* ή η *επιθυμία*.

Με την επενέργεια, όμως, της *εσωτερικής αίσθησης*, οι απλές ιδέες *συνδυάζονται* με αποτέλεσμα να δημιουργούνται από αυτές οι *νέες ιδέες, ιδέες σύνθετες, ιδέες των σχέσεων, γενικές ιδέες*.

δ. Αυτές όμως οι ιδέες δοκιμάζονται συνέχεια από την *αντιστοίχισή τους με την πραγματικότητα*.

Ο Λοκ δέχεται ότι ο εξωτερικός κόσμος υπάρχει *αυτόνομα*. Άρα, ο εξωτερικός κόσμος δεν μπορεί να ταυτίζεται με παραστάσεις που σχηματίζει ο νους μας για *την πραγματικότητα* διότι οι παραστάσεις, *οι ιδέες*, αναπαριστούν τις *ποιότητες* των υλικών πραγμάτων και όχι τα ίδια τα πράγματα, αναπαριστούν τα φαινόμενα και όχι την ουσία.

Επομένως, μόνο τα *υλικά σώματα* γνωρίζουμε. Αν και αποτελούν την *αφετηρία της*

γνώσης, η ύλη και οι εγγενείς ιδιότητες της που καθορίζουν την ύπαρξή τους βρίσκονται έξω από το γνωστικό μας πεδίο.

2.

α. «Ένα κερί που λιώνει» με ποιο τρόπο μπορεί να δώσει μια *πνευματική εποπτεία*;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Ένα κερί που λιώνει ναί μεν αποδεικνύει το *ευμετάβλητο* ή το *εσφαλμένο* των παραστάσεών μας, εμείς όμως γνωρίζουμε, από *προηγούμενη* εμπειρία και γνώση, ποια είναι τα *ουσιώδη γνωρίσματα* του κεριού που, αρχικά, είναι σκληρό, άκαμπτο και συμπαγές για να γίνει, εξ αιτίας της φωτιάς, *εκτατό, εύκαμπτο* και *ευμετάβολο*.

Σύμφωνα με τον Ντεκάρτ, «το κερί είναι ένα σώμα που προ ολίγου του φανερωνόταν *υπό εκείνους τους τρόπους* και τώρα του φανερώνεται *υπό άλλους*».

Αυτή η θεωρητική γνώση η οποία, χρονικά, δεν συμπίπτει με την εμπειρία είναι μια *πνευματική εποπτεία* επειδή υπάρχει ανεξάρτητα και πριν από την συγκεκριμένη εμπειρία. Ο νους μας χάρη στις εποπτείες και τις κατηγορίες που υπάρχουν εκ γενετής, είναι σε θέση να *ανακαλεί* στη μνήμη του τα γεγονότα άσχετα αν συμπίπτουν ή δεν συμπίπτουν χρονικά ή τοπικά με την συγκεκριμένη πραγματικότητα.

Η εποπτεία του πνεύματος μπορεί να είναι «*ατελής και συγκεχυμένη* ή *σαφής και διακριτή*» ανάλογα με τον χρόνο που διαθέτουμε ώστε η παρατήρηση να είναι λιγότερο ή περισσότερο αξιόπιστη.

β. «Ένα φίδι κάτω από το τραπέζι» ποια συναισθήματα δημιουργεί;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Ο άνθρωπος ο οποίος φοβάται τα φίδια νομίζει ότι αυτά μπορεί να βρίσκονται παντού.

Εδώ αυτή η πεποίθηση είναι εσφαλμένη. Τα φίδια δεν μπορεί να βρίσκονται παντού! Αυτός όμως ο φόβος είναι ικανός να του δημιουργήσει αναστολές και πανικό στη συμπεριφορά. Αν τώρα κάποιος έχει τοποθετήσει ένα ακίνδυνο φίδι κάτω από το τραπέζι για να διασκεδάσει τότε ο άνθρωπος που φοβάται τα φίδια έχει δίκιο! Ωστόσο δεν είναι σωστό να γενικεύουμε επειδή οι κάθε λογής φόβοι μας καθυποτάσσουν σε ένα συνεχές αίσθημα φόβου.

ΘΕΜΑ Δ´

ΣΩΚΡΑΤΗΣ : Όταν κανείς συλλαμβάνει την αληθινή πεποίθηση για κάτι χωρίς αιτιολόγηση, ο νους του είναι σε θέση να κατέχει την αλήθεια αλλά δεν το γνωρίζει, γιατί όποιος δεν μπορεί να δώσει ή να πάρει λόγους για κάτι δεν έχει γνώση γι' αυτό. Εφόσον, όμως, βρει και τους λόγους τότε μπορεί όχι μόνο να αιτιολογήσει την πεποίθησή του αλλά να βρίσκεται και σε τέλεια κατάσταση γνώσης.

Είμαστε σαν τους ναυτικούς σε ένα καράβι μισοπέλαγα, οι οποίοι πρέπει να το διορθώσουν, αλλά δεν μπορούν να ξεκινήσουν από την αρχή... Χρησιμοποιούν τα ξύλα και τα μαδέρια της παλιάς δομής για να τροποποιήσουν το σκελετό και το σκαρί του καραβιού τους. Όμως δεν μπορούν να το φέρουν στο λιμάνι για ν' αρχίσουν εντελώς από την αρχή. Κατά τη διάρκεια της δουλειάς τους μένουν πάνω στο παλιό σκαρί και παλεύουν με τα κύματα και την τρικυμία. Αυτή είναι η μοίρα μας.

Otto Noourat, Αναλυτική της παράστασης: Η γνωσιοθεωρία του Κύκλου της Βιέννης.

1. Να συσχετίσετε τα δυο κείμενα και να απαντήσετε στις ερωτήσεις:

α. Τί εννοεί ο Σωκράτης με τη λέξη *πεποίθηση* και με τη φράση «να δώσει ή να πάρει λόγους»

β. Και στα δυο παραθέματα ποια είναι η *προϋπόθεση της μάθησης*;

γ. Στο δεύτερο παράθεμα τί *παραπάνω* λέει ο φιλόσοφος που δε λέει ο Σωκράτης;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

α. Για τον Σωκράτη πεποίθηση είναι η γνώση ενός πράγματος η οποία όμως δεν εξαντλείται στα φαινόμενα. Πρόκειται για γνώση *ουσιαστική* και, σαφώς, *βαθύτερη* και *όχι επιφανειακή* όταν είναι *αιτιολογημένη*.

Ωστόσο, ο άνθρωπος δεν πρέπει να κατέχει απλά την αλήθεια αλλά πρέπει και να *γνωρίζει* ότι την κατέχει. Για να *δώσει* και να *πάρει λόγους* πρέπει να μνηθεί στην τεχνική της *διαλεκτικής* διαδικασίας που είναι και η μόνη ικανή να του αποδείξει, με τη βοήθεια του συνομιλητή του, ότι γνωρίζει κάτι χωρίς να γνωρίζει ότι το γνωρίζει ή ότι δεν γνωρίζει κάτι και εσφαλμένα νόμιζε ότι το γνώριζε.

Επομένως πεποίθηση είναι η *βεβαιότητα* για κάτι μετά *λόγου γνώσεως*.

β. Και στα δυο παραθέματα, η γνώση χτίζεται επάνω στην ήδη υπάρχουσα ή ελέγχεται η ήδη υπάρχουσα, ανάλογα και με την επιστημονική εξέλιξη, γίνονται συνδυασμοί και προσθαφαιρέσεις.

Ο *Otto Noourat* χρησιμοποιεί το παράδειγμα του караβιού που παρουσιάζει πρόβλημα μεσοπέλαγα και οι ναυτικοί πρέπει να το επιδιορθώσουν με τα υλικά που, για την ώρα, έχουν διαθέσιμα εκείνη τη στιγμή μέχρι να φθάσουν με ασφάλεια στο λιμάνι.

Δεν υπάρχει αλλιώς τρόπος να το φέρουν με ασφάλεια στο λιμάνι ώστε να κάνουν τις αναγκαίες επιδιορθώσεις.

γ. Ο Σωκράτης ξεκινά από την *κατ' αρχήν* παραδοχή της αδυναμίας μας να γνωρίζουμε. Η άποψή του συνοψίζεται στη ρήση «*έν οἶδα ὅτι οὐδέν οἶδα*». Με αυτή την προϋπόθεση η γνώση *επιβεβαιώνεται* ή *χτίζεται* διαλεκτικά.

Αντίθετα ο *Otto Noourat* υποστηρίζει ότι δεν μπορούμε να ξεκινάμε ολωσδιόλου από την αρχή καθώς υπάρχει μία *προηγούμενη* γνώση επάνω στην οποία θα στηριχτεί η *επόμενη*.

2. Να μελετήσετε το απόσπασμα και να απαντήσετε στις ερωτήσεις:

Συνεπώς παραδέχομαι ότι υπάρχουν έξω από εμάς σώματα, δηλαδή πράγματα, τα οποία, μολονότι μας είναι εντελώς άγνωστα, ως προς τι είναι καθαυτά, εντούτοις τα ξέρουμε μέσω των παραστάσεων τις οποίες μας παρέχει η επίδρασή τους πάνω στην *αισθητήρια* ικανότητά μας και τους δίνουμε το όνομα «σώμα», λέξη που σημαίνει το φαινόμενο εκείνου του άγνωστου μας, αλλά όχι λιγότερο πραγματικού αντικειμένου. Μπορεί αυτό να ονομαστεί *ιδεαλισμός*; Είναι ακριβώς το αντίθετο.

I. Kant, Τα προλεγόμενα σε κάθε μελλοντική μεταφυσική.

- α. Ποια είναι τα *πράγματα* στα οποία αναφέρεται ο Καντ και πώς τα αντιλαμβανόμαστε;
β. Έχουν *άλλη υπόσταση* αυτά τα σώματα και αν ναι πώς την αντιλαμβανόμαστε;
γ. Με ποια λέξη προσδιορίζει τη *φύση* αυτών των πραγμάτων;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

- α. Τα *πράγματα* στα οποία αναφέρεται ο Καντ γίνονται από εμάς αντιληπτά μέσω των παραστάσεων που δημιουργούνται από τις εντυπώσεις των αισθήσεων. Σύμφωνα με τον Καντ, η γνώση *αρχίζει* με την *εμπειρία* αλλά πηγάζει από το νου καθώς ο ορθός λόγος δεν παρέχει *a priori* κατ' αίσθηση γνώση. Επομένως, ο νους *επεξεργάζεται* με τους δικούς του μηχανισμούς, *τα δεδομένα της αισθητηριακής εμπειρίας*. Οι μηχανισμοί του ορθού λόγου υπάρχουν *a priori* και αποτελούν την *υπερβατολογική συνείδηση*.
- β. Τα πράγματα αυτά είναι εξ ίσου υπαρκτά με τις έννοιες που έχουμε στο μυαλό μας, τις *εποπτείες* του χώρου και του χρόνου και τις *κατηγορίες ποσότητας, ποιότητας, τρόπου* και *σχέσης* και που μας επιτρέπουν να *επεξεργαζόμαστε* τη γνώση που προσλαμβάνουμε έξωθεν, να την αξιολογούμε και να την ταξινομούμε.
- γ. Με τη λέξη *σώμα* προσδιορίζει τη *φύση* των πραγμάτων που αποτελούν την αισθητηριακή εμπειρία. Τα *κατ' αίσθηση εμπειρικά δεδομένα* είναι κάτι *διαφορετικό* από την *εμπειρική*

γνώση διότι η εμπειρική γνώση έχει προηγουμένως υποστεί μια *πρώτη επεξεργασία* από το νου που την αποκαλούμε *αντίληψη*.-Η *σύνθεση* της εμπειρικής γνώσης μας οδηγεί στη *θεωρητική γνώση*.

Ο Καντ αποδεικνύει ότι στη γνωστική διαδικασία υπάρχει *συνεργασία* νου και εμπειρίας, και αντικρούει τις θέσεις των *ορθολογιστών* που θεωρούν ότι οι εποπτείες είναι *πέρα* από τον αισθητό κόσμο αλλά και των *εμπειριστών* που θεωρούν ότι η πνευματική λειτουργία είναι είτε *μεταφυσική*, έξω δηλαδή από την εμπειρία του υποκειμένου, είτε δεν υφίσταται.
